

Vaitgėnės pelkės

PAJAUSKIENĖ Joana (Skouds)

VENGALĖ Bonifaca portėgrapėjės

Stuojė nuognė majednos čiesos, ka niekor nebvalno keliautė – ožginta, oždrausta. Tėik tuo, galio pazauksuotė i televizuorio, pasėveizietė žėnės, pasėdžiaugtė atstatuomuom poikiausiuom pėliem, dvarās, pasėklausitė pasakuojėmu aple senuosės gadinės notėkėmus, vėsuokiausius dvarininkus, konėgaikštius. Paprabavuokem nokeliautė maždaug kuoki šimta metu atgal, arba bėnt leiskemuos i sava vaikistės aploukus. Mes, tėi morzėnėijė papelkiū vā-

kolelė, kap žėrnė eš onkštėis ešbėrė, buvuom gamtuos mīlietuojė. Auguom pri dėdliausės pelkės, mūsa akīs žvėlgiejė ciekaunomo. Atruodė, ka mes ligo nuorieotomem tujaus pat parprastė vėsa svieta soriedīma ēr nospietė bėnt kelis dešimtmetius i prišaki.

Nejutuom, kap prašvėlpė tėi dešimtmetė, par katrus daug teka patėrtė: paugintė sava vākus, ešli-dietė i kėta pasauli senus tievalius, pamatitė, kuoki priš smerti i akiū gelmie. Ruoduos, ka ana tau nuor papasakuotė tou, kuo par vėsa omžio nespiejė pasakitė. Bet nie lūpu nebgaliejė pakrutintė. Vėskas i širdi nosieda: ē vakū biedas, ē artėmūju palidiejėmā.

Ka pavuožuojo aple tas senas pelkės, basuom kuujuom taškītas, ešbraidītas, ē nauduos žmuonelems davosės, jemo cieka vitėis – juk anuos toriejė sava ožvardėjėma. Je, eš tėkrūju! Pasėtėravau da ož savi seniesniu žmuoniū... Vėina torgaus dėina troikėniškis Vaseris Stasielis pakėša mon tuoki lapieli, atgnībės anou nu liekarstiu skrabėnelės. Ont anuo bova ožrašīts pelkiu pavadėnėms: „Vaitgėnė“! Ons ē pats šalėp anū tor sava gīvenėma. Da tebie ē Mėnėikiu gīvenėms, bova da ē Gadėikiu, Šepotiu, Rauduoniū, Jenoškū truobesė nu Troikėnū posės. Vuo Pakal-

nėškiu posie toukart gīvena Stačkā, Būtės, Racē.

No vuo ėš kor kēla tuoks pavadėnėms? Jemo vuožuotė: vuo rasintās tās senās čiesās kuoks nuors vaitis bova ėšgints par tas pelkės? Juk valsčiaus viršininkā kažkumet bova: vaitis, liučvaitis, vėršātis, seniūns, urieds... Bova dvarā, palėvarkā, kumetīnā. Kas valdė žemės valakus, tas jau skaities baguotiesnis, galiejė sūno ėšleistė i konėgus. Toukart konėgs bova gerbams, štėka pri valdžiuos ė anuo žuodis bova vertėnams.

Lietova tās čiesās valdė Rosėjės cars, dėl tuo daug končiū liob būtė. Ožvės žiauriausė bova tas, kad jaunus vaikiokus net 25 metams liob reikies atėdoutė i rekrūtus. Toukart konėga žuodis bruolėms ė pamačėjė. Rėk tik pamėslitė, kuoks tas tava vāks pu tėik čiesā beparsėras nomėi. Uns jau ni svėkatas nebtories ė bus anei lietuvis, anei ruskis. Ne kou ons baliob rastė ė nomėi parėjės, juk tievaliu jau senė bus nebesou. Kor beprėsėglausi? Kėtam bus berėiki ė obagās ėtė, dounelės prašinitė. Vuo kumet prancūzu karuomenė pradiejė rusu carou ont ožkulniu lėptė, tam bestėjė rekrūtu prėreikė dobėltā, net trėboltā daugiau. Tad anus gaudītėnuos gaudė! Liob atjuos būris maskuoliu so staršina prišakie ė kor to, žmuogielis, nušuoksi priš strielba! Vaje, vaje, kuo tik toukart žmuonės netoriejė ėškėstė. Tad musintās anėi kuoki vaita ė bova ėšvėlpėnė i tuo pelkė; kas ėe dabarčiou žėna?

Vuo mums, vākams, ta pelkė žėimuos laikė bova gera vėita pačiūžėnietė. Toukart žėimas liob būs krietnės. Tās laikās mes netoriejuom anei šėlta apdara, anei apava, bet tas mūsa nestabdė miegautėis žėimuos teikamās maluonomās. Aš ėš sava tievalė bovau ėškaulėjusi, ka ons mon padėrbintom slidės. Nesopronto, kap ons anas monėi padėrba, bet jau vėina pavakarė pu pamuokū aš ėšliuožiau ont kalnalė pasėvažėnietė. Jau pradiejė temtė, veizo, ka ont mūsa pelkė leds kap stėklos, mienou ont anuo atsėspind ligo zalkuoriou. Je, ka pačiuožiau ont tuo leda – tik bradalai ont šuonu. Atsėkielusi ėškleišiuojau nomėi, pu pažastė nešėna tas slidės. Vėituo mieneseliaus sogavau zoiki – baisė skaudė bova!

Dėltuo pavasari, ka atšėls, liobam lakstītė, dotutėis, kūlės vartaliuotėis, ligo būtomem ėš belongės ėštrūkėi. Vėsuokiausiu zbėtku ė jeibiu liobam prėkriestė. Par puolaidi pelkė liob pavėrs i dėdliausi ežera. Kumet saulelė geruokā pakaitins, liob

vėskas atsėgautė, prėlieks vėsuokiausiu paukštėliu! Tuokio čieso negaliejė apsėklausitė pėmpiu – „Givė, givė“ vėsor gėrdiejuos. Kėik tėn liob augtė vėsuokiausiu smėlgu, vėksvu, ajerū, borbolū. Vuo varliū vakarėnė kvarksiejėmā – gondrams tėkros džiaugsmos. Vėrš vondėns liob dousės čiuožėkā, lakstīs laumžėrgė, pleštėkės.

Vondėnie liobam prėsėgraibītė buožongalviu, medvežiū. Ėš tuokė vėsuokiausiuoms miediu atplaišuoms solėpdīta nomelė liob matītėis ėškėšta kėrmėnelė kramelė, nu smėlgas ont sermiegas ronkuovės nutūps kamarninks. Nabagielis ėškėš prišakėnės kuojelės, paskotėnės prėtrauks pri savėss ėr sosėrėis i kėlpa. Vėsos šeriouts, vėsuokiausiu barvū, tad palėks padabnos i kuoki nuors papoušala. Vuo ka ėš miediu ė karklīnu atzvėmbs šėrsūnā, tujaus pat skobėnā diedavuom i kuojės. Žėnuojuom: jegu nespiesi pabiegtė, šėrsūns ispėrs tau i lūpa ė ta ne tik skaudies,

(Nukelta j 36 p.)

bet ėr palėks dėdoma solig buočiaus kaliuošio.

Dėrvuonu kėmsūs gīvena kamanės ė laukėnės bitīs. Mona bruolis bova drousiesnis, liob so kuokio vėrbo parakėnietė anū lėzdus, kartās ė kuoki kuori aptėks. Vuo vėina karta prėsėkrapštė kap rėikint, tad sokėla vėsa bėtiū šeimīna. Ons saka monėi:

– Mama, lėipė neblaškītėis, laikītėis spakainė, nes toukart bitīs nebėpols, – vuo pats diejė i kuojės. Aš kap kuoki kloikelė pastuoviejau spakainė, vuo bitīs ka pradiejė muni vaišintė – apspardė vėsas blauzdelės dzingt-dzingt-dzingt. Parskoudiau nomėi vėsa sospardīta, vuo bruolātis joukas:

– A medaus laukė kol atneš?

– Ak to, kėpša klėšė, dar čidīsīs ėš monės!

Bet štruopās vedo liobau somėslītė ė gerū daliku:

– Mama, vedom rėk kiuocė ė šniūra. Velienkasie ėr karuosu! Ėšiau gaudītė.

– Nobiekėtau i rejė, tėn rasėtau kiuociu, vuo šniūra dailė paprašikėtau papas. Vuo jegu anuo nerasėtau, tik nesomėslikėtau pasėjimtė atvarslus. Toukart ta gautomėtau par staibius. A sopratuotau? Ė nemondravuokėtau, vėns kėta keravuokėtau, neėkrėkėtau. Aš jodom sakau, ka tamė durburkie, katramė vondou jouds kap peklus smala, gīven dėdliuojī varlie. Nie jostė nejosėtau, kėp ėtrauks! A girdiejuotau, kou sakiau?

– Mama, vuo dėlkuo vedo anuos nikumet nematiev?

– No bet anuos vėkus esatau matė, mažus, pasikiau dėdesnius. Ka katras i durburki ėkėrėsėtau, toukart ė pamatīsėtau. Bus tik kapt ož kuojės!

No, ėr aidā! Svėidau kiuoci i pati tuoliausi velienkasi. Vuo jegu papol kuoks karuosos, lekau pasėkuolītė. Begaudīdamė liobau ėr ėkrėstė. Mitrė liobam ėšsėkabaruotė laukuon. Būsem kiaurā šlapė, par stībėnus varvies jouds vondou. Mama sožėnuos, bet nešauks, padies parsėdarītė, sošėltė, pavadins pri stala.

Didilis ėvikis, ožvės tumet, ka sosėtvierė kulkuozā, liob bus, kumet kelė sosiedā sosėtars eitė kastė dorpės. Tū pelkiu tumet kulkuozou nereikiejė, vuo žemelė ė mėškalis jau bova valdėškė. Ėtė i mėška ė tėn patėms pasėrūpintė ognakoro jau bova nebvalno! Tā žmuonės liob nopjaus šalėp pelkės dėrvuona ė kas velienas. Vondou ė pat, tad vėn pėls. Varėnies arklī ė mums, vėkams, lėips biegiuotė, kol palėksem su „joudās batās“. Priš vakara bus

naus velienkasis, vuo ont dėrvuonalė jouds blīns, so akietiems ėšbraižīts skersā-ėšėlgā, palėkts džiūtė. Pu kėik čiesa lopėnies šmuotelės, apvers ontrėp ė kraus i krūvelės. Ė toriejė ėsėtaisė tuoki ognekorra maistou ėšsėvėrtė, truobā pasėšėldītė.

Vuo mūsa tievalis, kumet tomsės rodėns vakarās parės ėš suodas, pradies pasakuotė, ka pri pelkiu matė kažkuokės švėiselės, žioborelius švitroujint. Liob vuožuos, rasintās kuokės rūdėjės prasėmoš, vuo gal ožkastė piningā ar senū čiesu luobė, arba nomėrosiu žmuonieliu palaikā kuoki znuoka doud!

Dabarčiuo tėn līgi vėita: anei pelkiu, anei suodību, vėn tik dėrbama žemė. Plėnto važiuodama matau mūsa bovossės suodības kleva. Vaseris Stasielis žėna šaltėnieli Vaitgėnės pelkiu vėituo. Einont ont Troikėnū miestalė, biški i kalnieli stuov trīs oužoulā. Tėn seniau gīvena Godauskė ė Meškė. Meškīs liob su ratās dardies tou žvirkelio i kulkuoza fermas. Ons tėn dėrba sanitaro. Pamatės muni, nededėlė mergelka, einontė i muokikla, liob sostabdīs arklī ė sakīs: „No, skrozdelė, sieskės, pavešo.“ Anuo doktėrelė liob siedies šalėp anuo ont siedėnės, dekio apsiausta nu dulkiu.

Tėi senėijė oužoulā vės da stėprė medė, ėš dėrvuožemė šaknimis siorb maista, vuo tėi sīvā drūkto kamieno kėlst i šakas, katruos dabėnas joudžalės lapās ė gėliokās.

Kuožna rudini oužoulā lingoun sava vėršūniem, barsta varėnius lapus ont takieliu, katrās ne tėp jau ė senė biegiuojė vākā, pu medės siediejė buočelė, ganė tus vākolelius ė klausies paukštieliu gėiduojėma... Šnabžd ė šnar oužoulū šakas, par daugībė metu vėsuokiausiu daliku regiejossės. Ė tik anėi, oužoulā, gal žėnuotė, kas ė tėisa, vuo kas tik spieliuonės.